

แนวคิดในการสร้างงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่สะท้อนถึงบริบทของสังคมไทย
ผ่านการแสดงชุด “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life”
Creation of Thai Contemporary Dance Thai Reflecting Thai Society through
The Performance of “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life”

มนุศักดิ์ เรืองเดช¹ / นราพงษ์ จรัสศรี²
Manusak Reangdet / Naraphong Charassri

¹ สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thai Theater Dance Program, Department of Thai Theater Dance,
Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

² ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Department of Thai Theater Dance, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องแนวคิดในการสร้างงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่สะท้อนถึงบริบทของสังคมไทยผ่านการแสดงชุด “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบ และแนวคิดในการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีการรวบรวมจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และบุคคลที่เกี่ยวข้องในงานการแสดง เอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องในงานแสดง และสรุปงานการวิเคราะห์เป็นลายลักษณ์อักษร การศึกษาพบว่า การแสดงชุดนี้เป็นตัวอย่างของศิลปะการแสดงร่วมสมัยที่ทรงคุณค่าของสังคมไทยที่แสดงเอกลักษณ์ของชาติไทยออกสู่สายตานานาชาติ การวิจัยในครั้งนี้ยังพบอีกว่าการสร้างสรรค์งานในบางอย่างมีคุณค่าตามหลักปรัชญาสุนทรียศาสตร์เรื่องรูปแบบสุนทรียะอย่างไรก็ตามการแสดงชุดนี้มีคุณค่าทางนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยตามหลักวิชาการคือเป็นศิลปะที่พัฒนาสร้างสรรค์ขึ้นใหม่อันมีวัฒนธรรมเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสรรค์การแสดงชุดนี้ใช้รูปแบบการแสดงที่มีลีลาท่าทางของตะวันตกและลีลาท่าทางด้านนาฏศิลป์ไทยเป็นประโยชน์ต่อการศึกษางานด้านศิลปวัฒนธรรมไทยและนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยตรงตามวัตถุประสงค์

คำสำคัญ : นาฏศิลป์สร้างสรรค์ นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย สุนทรียศาสตร์ พุทธศิลป์

Abstract

This dissertation on a creation of Thai contemporary dance reflecting Thai social context through a series of performance on “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” in order to study and analyze a model and concept in the creation of Thai contemporary dance. This study is a qualitative research grounded in the collection of interviews with artistic scholars and people involved in the performing arts, academic documents in the field and the conclusion in analytical writing. The study found this series of performance shine as a prime example of the contemporary performing arts

of high values as it expressed Thai identity in the international arena. It also found some creative work full with the values reflecting in an artistic principle in every form of its manifestation. However, this series of performance upholds the values of contemporary Thai dance based on the academic principle. This new creative art form inspired from cultural roots and the pattern of its expression in the performance synthesized with Thai and western rhythmic choreography will benefit the study of Thai cultural art work and contemporary dance as set in the objective.

Keywords: Creative dance, Contemporary dance, Aesthetics, Buddhist arts

บทนำ

นาฏยศิลป์คือศิลปะและวัฒนธรรมของชาติไทยที่มีมาช้านาน จึงรวบรวมศิลปะประจำชาติไว้หลายสาขายด้วยกัน การแสดงทางด้านนาฏยศิลป์ของไทย จึงเป็นสิ่งที่หล่อหลอมความดีงามของกาย วาจา ใจที่แสดงออกถึงความเป็นนาฏยศิลป์

นาฏยศิลป์ไทยไม่ได้เป็นเพียงการเสนอแค่เพียงกระบวนท่ารำเพียงอย่างเดียว แต่มีองค์ประกอบต่างๆ ที่สื่อถึงความเป็นนาฏยศิลป์ของคนไทยทุกคน นาฏยศิลป์ยังเกี่ยวข้องในบริบททางสังคม และยังดำรงอยู่ได้ในสังคมไทย โดยศิลปะการแสดงที่ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับความต้องการทางด้านของผู้ชม และสังคมไทยในยุคใหม่เป็นสังคมที่มีประวัติศาสตร์เก่าแก่มาเป็นเวลานานนับพันปี บรรพบุรุษของไทยได้ต่อสู้และสร้างความเจริญก้าวหน้าในทุกด้านให้แก่สังคม ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเป็นปึกแผ่นมั่นคงทั้งในด้านการปกครอง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุดมการณ์ของประชาธิปไตยซึ่งย้าถึงความเสมอภาคและเสรีภาพส่วนบุคคล ได้สนับสนุนให้คนไทยต้องใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ในการแข่งขันตามระบอบประชาธิปไตย เพื่อความอยู่รอดของตนในสังคม การ

ปรับเปลี่ยนทางสังคมทำให้นาฏยศิลป์ต้องปรับรูปแบบการแสดง เพื่อให้เข้ากับความต้องการของผู้ชมและสังคมยุคใหม่นาฏยศิลป์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสามารถสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะวัฒนธรรมตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทั้งสังคม นาฏยศิลป์อยู่คู่มนุษยมานานมีบทบาทในการสะท้อนอิทธิพลซึ่งกันและกันระหว่างความคิดสร้างสรรค์และการบอกเล่าเรื่องราวที่สะท้อนถึงสังคมนั้นๆ สังคมไทยก็มีเอกลักษณ์ที่สำคัญและนาฏยศิลป์ที่สร้างสรรค์ขึ้นในอดีตจนถึงปัจจุบันก็สามารถบอกเล่าเรื่องราวและการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายที่เกิดขึ้น ปัจจุบันเป็นที่น่าสังเกตว่า

1. การสร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ขึ้นนั้นส่วนใหญ่จะมีทิศทางไปในแนวเดียวกัน เช่น เลียนแบบหรือประยุกต์จากนาฏยศิลป์ที่มีปรากฏอยู่แล้วนำมาสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดงานชิ้นใหม่จึงทำให้เนื้อหาไม่มีความหลากหลายเท่าที่ควร

2. มีการนำความคิดแบบเดิมในการอนุรักษ์ มาประยุกต์ เพื่อให้เกิดงานชิ้นใหม่ งานศิลปะที่มีคุณค่ามักจะให้เห็นถึงสภาวะแวดล้อม เช่น บริบทในสังคม เป็นต้น โดยไม่ได้คำนึงถึงแนวความคิดในการสร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมไทยซึ่งโดยส่วนมากเป็นการประยุกต์ใช้หัวข้อเดิมโดยไม่เกี่ยวข้องกับสังคมไทยเลย หรือออกไปทางการค้าเชิงธุรกิจ เช่น การโฆษณา เพื่อหวังผลทางธุรกิจเป็นส่วนใหญ่ เป็นการสร้างสรรค์ผลงาน โดยทำให้ขาดประเด็นที่สำคัญและลึกซึ้งอย่างมีเหตุผล

3. การสร้างสรรค์การแสดงทางด้านนาฏยศิลป์สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาวะสังคม การพึ่งพาอาศัยกันและกัน ซึ่งอยู่คู่มนุษยมานาน นาฏยศิลป์ยังสามารถรับใช้สังคมไทย นาฏยศิลป์ในประเทศไทยก็เช่นกัน ในปี พ.ศ. 2524 นาฏยศิลป์ไทยได้เข้าร่วมในโครงการศิลปวัฒนธรรมอาเซียนครั้งที่ 1 ณ กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซียนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยชุด “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” ในการสร้างสรรค์การแสดงครั้งนั้นได้เข้าร่วมเผยแพร่สู่สายตาชาวโลกนอกเหนือจากกลุ่มประเทศอาเซียนที่เข้าร่วมแล้ว มีผู้เข้าร่วมสังเกตการณ์จากทั่วโลก เป็นการแสดงที่นำเสนอผลงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยของราชอาณาจักรไทย การถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาเกี่ยวกับความเชื่อ

ในการนับถือพระพุทธศาสนาโดยใช้ดอกบัวแทนสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาผ่านการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยได้อย่างลงตัว การแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยชุดดังกล่าวได้มีโอกาสเผยแพร่บริบททางสังคมไทยเป็นวิธีการที่อนุรักษ์มรดกของชาติไทย ปัจจุบันสังคมไทยไม่สามารถหลีกเลี่ยงการสื่อสารที่มีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลายได้ การแสดงผลงานชุดนี้เป็นการรวมตัวของนักแสดงระหว่างนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์ตะวันตกขึ้นในประเทศไทยในสมัยนั้นจากกองการสังคีต กรมศิลปากร ในขณะนั้นมาแสดง ทำให้เห็นจุดเชื่อมต่อระหว่างนาฏศิลป์ไทยกับนาฏศิลป์ตะวันตก

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจำเป็นต้องศึกษาผลงานการสร้างสรรค์การแสดงเรื่อง “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” ของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี หัวหน้าภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถมีความเชี่ยวชาญ และมีผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับของวงการนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย อีกทั้งได้รับการยกย่องเชิดชูประกาศเกียรติยศให้เป็นบุคคลต้นแบบทางด้านนาฏศิลป์ ในโครงการสัมมนาการสร้างมาตรฐานการยกย่องศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ ปี พ.ศ. 2555 ในโครงการวิจัยจุฬาลงกรณ์ 100 ปี พบว่ารูปแบบการแสดงได้นำเอาแนวความคิดจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในบริบทของสังคมไทย ปัญหาที่เกิดขึ้นของสังคม ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจำเป็นต้องศึกษาความเป็นมาและรูปแบบการสร้างสรรคผลงานที่มีแนวความคิดจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นของสังคม แล้วนำมาสร้างเป็นรูปแบบด้านการแสดงพร้อมทั้งวิเคราะห์แนวความคิดในการสร้างสรรค์ที่สะท้อนถึงบริบทของสังคมไทยรวมถึงองค์ประกอบอื่นๆ โดยอาศัยหลักฐานจากเอกสาร ตำรา รูปภาพ วิดีทัศน์ การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลมาบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรให้ปรากฏเป็นสมบัติทางวิชาการแขนงศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ไทย ร่วมสมัยในบริบททางสังคมไทย จากภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยเพื่อเป็นข้อมูลทางวิชาการให้กับผู้สนใจด้านนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยได้ใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบใหม่สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาจากรูปแบบของการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่สะท้อนบริบทของสังคมไทยเรื่อง “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” ผลงานสร้างสรรค์ของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี
2. ศึกษาแนวความคิดในการสร้างงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่สะท้อนบริบทของสังคมไทย

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาแนวความคิดการสร้างนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยของ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ที่แสดงออกถึงบริบททางสังคมของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์ เรื่องแนวคิดในการสร้างงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ที่สะท้อนถึงบริบทของสังคมไทยผ่านการแสดงชุด “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” ของ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี นี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้เครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

การสำรวจข้อมูลเชิงเอกสาร

ศึกษาข้อมูลเอกสารจากหนังสือ ตำราและบทความทางวิชาการต่างๆ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมไทยในงานนาฏศิลป์ร่วมสมัยทั้งนี้เอกสารเกี่ยวกับนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยและการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ของไทยมีปรากฏน้อยมาก ผู้วิจัยจึงได้หาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยวิธีอื่นที่สามารถทดแทนกันได้ เช่น การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และศิลปินผู้สร้างงาน

การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยมีอยู่หลากหลายสาขาทั้งในด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ที่สะท้อนถึงบริบทของสังคมไทยผ่านการแสดงชุด “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” และศิลปะการแสดงในแต่ละด้านข้อมูลที่ได้อาจการสัมภาษณ์ทั้งในเชิงลึกแบบเดี่ยว และการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม

การสัมมนา

ผู้วิจัยได้เข้าร่วมสัมมนาในประเด็นความรู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำหน้าที่ทั้งในบทบาทของผู้ดำเนินการ

สัมมนา และการเป็นผู้เข้าร่วมการสัมมนาในงาน

1. งานโครงการสัมมนาการสร้างมาตรฐานการยกย่องศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ ครั้งที่ 2

2. โครงการ “The Research Forum & Festival of Thai/ASEAN Contemporary Theatre: Our Roots Right Now

3. SEAPA World Symposium BANKKOK UNIVERSITY 1-3 FEBRUARY 2013

สื่อสารสนเทศอื่น ๆ

ศึกษาสื่อสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ที่สะท้อนถึงบริบทของสังคมไทย ผ่านการแสดงชุด “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” และการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ

การสำรวจข้อมูลภาคสนาม

การรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏศิลป์และผู้เกี่ยวข้องกับการแสดงชุด “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life”

เกณฑ์มาตรฐานศิลปินแห่งชาติ

ศึกษาเกณฑ์มาตรฐานศิลปินแห่งชาติ เพื่อเป็นการวิเคราะห์รวบรวมคุณสมบัติของความเป็นเอกลักษณ์ในศิลปินเพื่อหามุมมอง แนวคิด ทฤษฎี ที่นำมาใช้ในการอ้างอิงในการสัมภาษณ์ศิลปิน ผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับเอกลักษณ์ของไทยผ่านการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยในงานวิจัย

ผลการวิจัย

สรุปได้ว่างานศิลปกรรมทุกแขนงสามารถใช้เป็นสื่อกลางในการนำเอาความหมายของพุทธศาสนา ผ่านเทคนิค วิธีการของการแสดงออกทางงานศิลปะนั้นได้ ดังนั้นงานพุทธศิลป์จึงเป็นความงดงามทางศิลปกรรมที่แฝงไปด้วยสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนานั้นเอง

รูปแบบในการสร้างงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life”

1. บทการแสดงได้วิเคราะห์รูปแบบของบทการแสดง คือ ดอกบัวเป็นสื่อที่จะสื่อให้ผู้ชมในระดับที่ลึกซึ้ง

ถ้อยคำของภาษาเขียนที่เรียกว่า วัจนภาษา การเคลื่อนไหว ดอกบัวที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ที่แทนผู้คน อารมณ์ เหตุการณ์ต่างๆ ปริญาเป็นอวัจนภาษาในงานชุดนี้ ดอกบัวยังได้ใช้พัฒนาและปรากฏอยู่ในงานเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา วิถีชีวิตความเชื่อในการนับถือพระพุทธศาสนาในบริบททางสังคมไทย

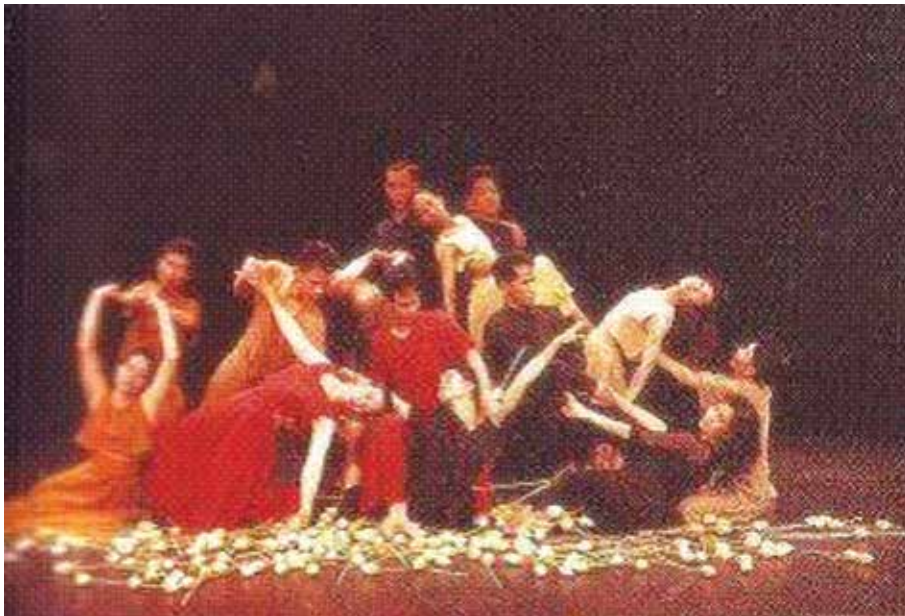
2. ใช้บทการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” ที่ทำง่ายต่อการเข้าใจของผู้ชมที่เป็นคนทั่วไป ในงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” ของ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี เช่น การใช้บทการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” ที่ทำง่ายต่อการเข้าใจของผู้ชมที่เป็นคนทั่วไปที่เป็นสัญลักษณ์การเติบโต

ลีลา เป็นภาษาท่าทางการสื่อสารโดยผู้แสดงใช้ร่างกายเป็นส่วนประกอบสำคัญซึ่งมีอากัปภิกิริยาในลักษณะประจำวันเช่นยืนเดินนั่งนอนเทียบเท่ากับเป็นภาษาพูดโดยไม่ต้องเปล่งเสียงแต่ด้วยวัยของร่างกายแสดงออกมาเป็นท่าทางซึ่งทำให้ผู้ชมสามารถเข้าใจและรับรู้ถึงความหมายได้โดยผู้สร้างสรรค์สามารถออกแบบลีลาทำให้วิจิตรหรือแปลกใหม่ไม่ซ้ำใครรวมถึงอาจจะบูรณาการจากความแตกต่างเช่นเรื่องราวที่ต่างยุคต่างสมัยแต่สามารถนำเรื่องราวมารวมแสดงในคราวเดียวกันได้ดังกล่าวผู้สร้างสรรค์ผลงานชุดนี้ลีลา (Movement) “การเคลื่อนที่บอกเรื่องราวผ่านอิริยาบถต่างๆที่สามารถสื่อสารกับคนทั้งโลกได้” จากการแสดงชุด “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” เป็นการสร้างสรรค์ลีลาท่าทางและองค์ประกอบการแสดงต่างๆ โดยมีการออกแบบลีลาเริ่มจากภาพการแสดงบรรยายถึงลักษณะของภูมิประเทศป่าเขาลำเนาไพร ลีลาของท่าเต้นพื้นเมืองโดยการนำการเล่นของไทยที่มีอยู่หลากหลายแบบได้แก่การเล่นสือข้ามห้วย รื้อข้าวสาร โพงพางหรือการแสดงลีลาอาชีพการประกอบอาชีพเช่น เกษตรกรรมการทำนาดังเช่นกล่าวคำว่า หลั่งสุ์ฟ้าหน้าสู้ดิน ภาพที่ปรากฏในการแสดงคือหน้าก้มลงดินหลังก็สู้แดด ลีลาจากการเป็นเพศสภาพเช่นผู้ชายทำงานกับผู้ชาย ผู้หญิงทำงานผู้หญิง ผู้ชายทำงานกับผู้

หญิง และในขณะเดียวกันบทบาทของผู้ชายหรือลีลาตอนนี้อยู่ชายเป็นหัวหน้าหรือผู้นำครอบครัวซึ่งเป็นใหญ่กว่าผู้หญิง เป็นต้น ภาพที่ปรากฏคือผู้ชายเดินนำหน้าผู้หญิง การแสดงลีลาเหล่านี้ บางทีก็แสดงถึงวิถีชีวิตประจำวันโดยใช้กิริยาอาการที่ใช้อยู่เป็นประจำ (Everyday Movement) ในอิริยาบถต่างๆ นอกจากนี้ยังมีลีลาที่แสดงถึงวิถีชีวิตของคนไทยที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน เช่น การค้อมตัวลงก้มตัวลง ภาพการช่วยเหลือมีการดึงขึ้นจับมือกันและเดินไปด้วยกัน ดึงร่างกายของผู้แสดงอีกคนหนึ่งขึ้นมีการพึงพังกันเอนพึงกันในการทำหรือทำบางทีก็จัดกันเป็นกลุ่ม ลีลาบางครั้งในขณะเดียวกันก็จะแสดงให้เห็นลีลาที่เมื่อเหตุการณ์สิ่งใดที่เป็นที่น่าสนใจ คนไทยก็จะเกิดการมุงดูหรือที่เรียกว่าไทยมุงนอกจากนี้ลีลา ยังบอกถึงวัตรปฏิบัติของความเชื่อหรือพิธีกรรมเช่น การทรงเจ้าจาก การละเล่นแม่ศรีมาการ แสดงลีลาบางครั้งก็จะนำเสนอภาษาิตคำพังเพยมาเป็นสื่อในการเคลื่อนไหว (Movement) เช่น ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้าผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลังหรือผู้หญิงมีความละเมียดละไม เปรียบผู้หญิงเป็นไม้เลื้อยตามความคิดของผู้สร้างสรรค์ เป็นต้น” (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์ 19 มกราคม 2555) ผู้วิจัย

สรุปว่า ลีลา ทางด้านการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยชุด “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” มีการผสมผสานระหว่างศิลปะการแสดงที่แสดงออกถึงความเป็นไทยและความเป็นสากล เนื่องจากมนุษย์เราผูกพันกับธรรมชาติ การสื่อหรือแสดงลีลาต่างๆ ของการแสดงยังใช้หลักการผสมผสานกับการเลียนแบบธรรมชาติ

เครื่องแต่งกาย เครื่องแต่งกายของนักแสดงภายใต้แนวคิดความดั้งเดิมของความเป็นไทยโดยเลือกใช้วัตถุดิบผ้าฝ้ายซึ่งมีลักษณะเนื้อผ้าที่เบาเรียบง่ายโดยการย้อมสีเส้นที่มีลักษณะเครื่องขริบของธรรมชาติ นราพงษ์ จรัสศรี นักออกแบบการแสดง Contemporary ไม่ใช่สีเครื่องแต่งกายสีฉูดฉาดหากแต่จะเป็นสีที่กลืนกันไปหมดหรืออาจจะแตกต่างกันเช่นการแสดงชุดนี้มีการใช้สีเครื่องแต่งกายเป็นสีแบบเปลือกไม้ สีเขียวของใบไม้แต่ยังคงผสมผสานให้เข้ากันอย่างแยบยลไม่ใช่เป็นลักษณะสีโทน (Tone) เดียวกันในลักษณะที่เรียกว่าเอิร์ธโทน (Earthtone) เหมือนสภาพแวดล้อมทางธรรมชาตินอกจากนี้การแต่งกายด้วยสีโทนธรรมชาติช่วยให้การแต่งกายเหมาะสมกับการแสดงชุดนี้

ภาพที่ 1 ภาพการแสดง “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life”
ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

การออกแบบเครื่องดนตรี เอกลักษณ์ของไทยในการแสดง จะต้องประกอบด้วยวงดนตรี เพื่อบรรเลงเพลงประกอบ ทำให้ผู้ชมเข้าถึงอารมณ์ในการแสดงและเข้าใจบทบาทของการแสดง การใช้เครื่องดนตรีไทยที่สามารถบ่งบอกเนื้อหาและเป็นตัวกำหนดเหตุการณ์ของเรื่องราวในการแสดงแต่ละช่วงเครื่องดนตรีไม่ได้ใช้เพียงชนิดเดียวตลอดการแสดงหรือการบรรเลงทั้งวงเหมือนการแสดงทั่วไป แต่มีการเลือกใช้เครื่องดนตรีที่ให้จังหวะและความรู้สึกทางอารมณ์ที่แตกต่างกันที่ละช่วงดังนี้

- 1) การใช้รับพวงประกอบจังหวะตามการแสดงการก้าวเดิน
- 2) การใช้ซึ่งแสดงถึงบอกเรื่องราวสภาพเพศชายและหญิงการทำงาน
- 3) การใช้ซออู้แสดงถึงการอยู่ร่วมกันถ้อยทีถ้อยอาศัยความสับสน
- 4) การใช้ขลุ่ยแสดงถึงความอ่อนล้าความอ่อนโยน
- 5) การใช้ฆ้องแสดงถึงการอยู่แยกเพศชายและหญิง
- 6) การบรรเลงเพลงพระยาโศกแสดงถึงความรู้สึกโศกเศร้าพิธีกรรมและศาสนา
- 7) การบรรเลงเพลงสังฆารใช้ช่วงการรำพึงรำพัน
- 8) การบรรเลงเพลงลมพัดชายเขากการเปลี่ยนแปลงการเริ่มต้นวันใหม่

การเลือกใช้เครื่องดนตรีต่างๆ ในแต่ละช่วงของการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยชุด “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” มีความแปลกใหม่ที่เกิขึ้นการแสดงคือการนำเครื่องดนตรีแต่ละชนิดมาประกอบการแสดงโดยใช้การบรรเลงเครื่องดนตรีแบบเดียวไม่มีการบรรเลงดนตรีแบบรวมวงรวมถึงการใช้เสียงของนักแสดงฮัมเพลงในคอซึ่งเป็นการแสดงสดมีการใช้เทคนิคความหลากหลายทางดนตรีเช่นมีการใช้เสียงสะบัดระรัวเร็วช้าพลั่วไหวต่อเนื่องไปจนจบการแสดงและการใช้เพลงบรรเลงที่มีความหลากหลายทางอารมณ์ก่อให้เกิดความรู้สึกความคล้อยตามนุ่มนวลเศร้าอ่อนหวานเป็นต้นนับได้ว่าเป็นการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่มีการใช้ดนตรีเป็นอุปกรณ์ประกอบลีลาท่าทางที่สร้างความสมบูรณ์ให้กับการแสดงได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้นการแสดงชุด “Contemporary Visuality

of Thai Philosophy of Life” ชุดนี้สรุปได้ว่าใช้เครื่องดนตรีที่หลากหลายเพื่อให้เหมาะสมกับอารมณ์เพลง และที่ไม่ใช้ดนตรีในช่วงนั้น คือความเงียบ เพื่อให้ผู้ชมมีส่วนร่วมในการใช้จินตนาการในการแสดงไปพร้อมกับนักแสดง แต่ทั้งนี้การแสดงชุดนี้ถือได้ว่าได้สืบสานดนตรีของไทยไว้ด้วยเช่นกัน

อุปกรณ์การแสดง การแสดงชุด “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” ใช้อุปกรณ์การแสดง คือ ดอกบัว ซึ่งดอกบัวสื่อถึง ความสงบในทางพระพุทธศาสนา การสร้างสรรค์การแสดง “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” ยังคงอนุรักษ์อุปกรณ์ที่ใช้ในวัฒนธรรมไทยควบคู่กับการแสดง นับได้ว่าเป็นการแสดงที่มีเอกลักษณ์ของความเป็นไทย

ภาพที่ 2 ภาพการแสดง “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life”

ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

นักแสดง การเลือกนักแสดงการแสดงชุด “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” ต้องเลือกผู้มีประสบการณ์หรือมีพื้นฐานการแสดงทางนาฏศิลป์ไทย โขน – ละครสาขา พระ นาง ยักษ์ ลิง และผู้แสดงที่มีพื้นฐานนาฏศิลป์สากล เพื่อให้เหมาะสมและการใช้ความสามารถที่สามารถแสดงการแสดงชุดนี้ได้

การออกแบบพื้นที่การแสดง พื้นที่การแสดงเป็นสถานที่ที่นักแสดงใช้สำหรับการเคลื่อนไหวร่างกาย การเลือกใช้พื้นที่แสดงจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้นักแสดงเคลื่อนไหวหรืออยู่ในตำแหน่งที่ผู้สร้างสรรค์ออกแบบ นอกจากนั้น

การเลือกพื้นที่แสดงเหมาะสมทำให้การตกแต่ง การสร้างฉาก การวางระบบแสงเสียง ทำได้อย่างสะดวก และตรงตามวัตถุประสงค์การแสดง ทำให้เกิดความสมบูรณ์ในการแสดง ซึ่งจิรายุ พนมรักษ์ ได้กล่าวว่า “พื้นที่ในการแสดงนั้นไม่จำเป็นต้องอยู่บนเวทีเท่านั้น ทุกที่สามารถเป็นพื้นที่สำหรับการแสดงได้ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นข้างถนน ริมชายหาด สนามกีฬา หรือในบริเวณโบราณสถาน” (จิรายุทธ พนมรักษ์, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2556) เช่นเดียวกับการออกแบบพื้นที่การแสดง “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” เป็นการบริหารการใช้พื้นที่ในการแสดงให้ได้ประโยชน์สำหรับการแสดงให้มากที่สุด การออกแบบพื้นที่การแสดงในการสร้างสรรค์ของศาสตราจารย์ ดร. นราพงษ์ จรัสศรี เป็นการสร้างสรรค์ประเด็นใหม่ และสะท้อนให้เห็นความเชื่อแบบไทย

ภาพที่ 3 ภาพการแสดง “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life”

ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

การออกแบบแสง ในการศึกษารูปแบบการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย แสงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญสามารถอธิบายถึงรูปแบบการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยได้ แสงช่วยบ่งบอกเวลา ถึงเวลา อารมณ์ บรรยากาศให้กับการแสดง ซึ่ง ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้อธิบายถึงการออกแบบแสดงในการแสดงว่า

ปกติไม่ว่าจะจัดการแสดงในโรงละครหรือเวทีกลางแจ้งก็ตาม ก็ต้องคำนึงถึงเรื่องแสงในเวลากลางคืนในที่มืด ต้องเสริมแสงไฟ หรือถ้าแสดงกลางแจ้งกลางวันกลางแจ้ง ก็

ต้องคำนึงถึงแสงธรรมชาติจากดวงอาทิตย์ ทั้งหมดนี้คือการใช้แสงในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ที่มีลักษณะและปริมาณมากน้อยแตกต่างกันไปตามสัดส่วนของความสัมพันธ์กับจุดประสงค์ของการแสดง (นราพงษ์ จรัสศรี, 2550 : 369) การออกแบบแสงการแสดงชุด “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” ใช้แสงเพื่อสื่อหรือรับรู้ในบรรยากาศของกลางคืน กลางวัน เช่นใช้ไฟโทนสีเหลืองใช้ไฟ Specall รวมทั้งสื่อให้รับรู้ถึงอารมณ์ต่างๆ เช่นอารมณ์เศร้า อารมณ์แจ่มใส ซึ่งผู้ออกแบบการใช้เทคนิคในการแสดงชุดนี้คือ อาจารย์องอาจ อยู่โพธิ์ เพื่อในการสร้างเทคนิคต่างๆ ให้การแสดงมีมิติจึงจำเป็นต้องมีการใช้แสงประกอบการแสดง

ภาพที่ 4 ภาพการใช้แสงในการแสดง “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life”

ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

อภิปรายผลการวิจัย

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้กล่าวถึงการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งเรียงลำดับตามหัวข้อต่างๆ การแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยชุด “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” เป็นการสร้างสรรคงานที่มีองค์ประกอบการแสดงคือ เครื่องแต่งกายที่มีแนวคิดความดั้งเดิมของความเป็นไทย โดยเลือกใช้วัสดุผ้าฝ้ายซึ่งมีลักษณะเนื้อผ้าที่เบาเรียบง่าย

ผู้วิจัยสรุปว่า ลีลา ทางด้านการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ชุด “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” มีการผสมผสานระหว่างศิลปะการแสดงที่แสดงออกถึงความเป็นไทยและความเป็นสากล เนื่องจากมนุษย์เราผูกพันกับธรรมชาติ การสื่อหรือแสดงลีลาต่างๆของการแสดงยังใช้หลักการผสมผสานกับการเลียนแบบธรรมชาติ ใช้อุปกรณ์การแสดง คือ ดอกบัว ซึ่งดอกบัวสื่อถึง ความสงบในทางพระพุทธศาสนา เพื่อยังคงอนุรักษ์อุปกรณ์ที่ใช้ในวัฒนธรรมไทยควบคู่กับการแสดง นับได้ว่าเป็นการแสดงที่มีเอกลักษณ์ของความเป็นไทยต้องเลือกผู้มีประสบการณ์หรือมีพื้นฐานการแสดงทางนาฏศิลป์ไทยชน-ละครสาขา พระ นาง ยักษ์ ลิง และผู้แสดงที่มีพื้นฐานนาฏศิลป์สากล และการออกแบบแสงการแสดงชุด “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” ใช้แสงเพื่อสื่อหรือรับรู้ในบรรยากาศของกลางคืน กลางวัน และอารมณ์ต่างๆของผู้แสดง

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์การแสดงชุด “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” ภาพลักษณ์ร่วมสมัยของปรัชญาของความเป็นไทยที่สร้างสรรค์ผลงานโดยนราพงษ์ จรัสศรี พบว่าเป็นตัวอย่างของศิลปะการแสดงร่วมสมัยที่ทรงคุณค่าของสังคมไทย ควรจัดทำเป็นรูปแบบการแสดงที่สามารถนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องการแสดงร่วมสมัย เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ผู้ที่ต้องการสร้างสรรค์สรรค์ผลงานชุดอื่นๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จิรายุทธ พนมรักษ. (2556, เมษายน 10). อาจารย์สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. สัมภาษณ์.
- นราพงษ์ จรัสศรี. (2548). **ประวัตินาฏศิลป์ตะวันตก**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นราพงษ์ จรัสศรี. (2550). **การสร้างสรรค์งานและออกแบบลีลาของผู้อำนวยการฝ่ายศิลป์สำหรับการแสดงมหานาฏกรรมเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์และวีจิตรนาฏกรรมเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นราพงษ์ จรัสศรี. (2555, มีนาคม 19). **หัวหน้าภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. สัมภาษณ์.